

եկամու տքէն զաս' պէտք է որ 200.000 մարկով միայն գոհ ըլլայ. ասի ալ կրնայ երկրորդ անգամ ընտրուիլ. Հելլուեական գաշնակցութեան Գահերէցը որ մէկ տարւոյ համար միայն կ'ընտրուի՝ կ'ընդունի 12 000 մարկ միայն:

— Խահուէի գործածութիւնն որտէք կ'աճի. անցեալ տարի շուրջ 625.000 տոկապի (խրաքանչիւն 1000 քիլոգրամ) հասեր է, մինչ 1893ին 520.000 տոկապի բաւական եղան բովանդակ գործածութեան համար: Ամենէն աւելի խահուէ կը սպառէ Գերմանիան, տարին 136.000 տոկապի, այնպէս որ իւրաքանչիւր մարդ գլուխ 2 1/2 քիլոգրամ չխահուէ խահուէ կ'իյնայ: Երկրորդ տեղին կը գրաւէ Գաղղիան իւր 77.000 տոկապովը կամ 2 քիլոգրամ մարդգլուխ: Աւստրիայի մէջ կը գործածուի 40.000 տոկապի կամ 1 քիլոգրամ մարդ գլուխ: Անգլիոյ մէջ 12.500 տոկապի կամ 2 քիլոգրամ 3/4 քիլոգրամ: Բեղգիայի մէջ 30.000 տոկապի կամ 5 քիլոգրամ Հելլուեայի մէջ ալ 10.000 տոկապի կամ յոյնպէս 5 քիլոգրամ մարդգլուխ: Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները միայն բարձրագոյն սպառածն աւելին գործածած են. այսինքն 320.000 տոկապի կամ 2 1/2 քիլոգրամ մարդ գլուխ:

ՕՆՆՅԱՆՆԱՐ

ՅԱՅԵՍՏԱՆԻ ՏԵՍԱՐԱՐԸ

ՂԱՆՃԱՆ, 6 Հոկտեմբեր, 1898:

Անգղիա-Նոթիպոս: Անգղիական-եգիպտական քանակն ստոյգ է յաղթական ելած է Մաստիին դէմ միուած պատերազմին մէջ, սակայն կրնանք ըսել թէ Անգղիացիք դեռ չուրոյրովին զոհ չեն ստացած յաջողութեանց վրայ, ցորչակ կը տեսնեն թէ իրենց փայփայած վախճանէն դեռ քաւական հեռու են շնորհի Գաղղիացւոց իրենց խաղացած դերին: Ասոր վրայ այնչափ դառնացան Անգղիացիք՝ մինչեւ իսկ քաղաքական աշխարհն երկակն որ չըլլայ թէ անգղիական-գաղղիական վէժ մը ծագի: Խնդիրն հետեւեալն է. Անգղիացիք երկայն ատենէ ի վեր կը ծգնէին Ափրիկէի մէջ իրենց ունեցած կալուածներն իրարու հետ կապելով՝ ամբողջ մը կազմել: Բարեխուսոյ

Գլխէն սկսեալ, Ափրիկէի ներսերն արեւելքէն՝ մինչեւ Հապէշիտան իրենցն է. Նոթիպոսն ալ իրենց իշխանութեան տակն ըլլալով արդէ ի դիպաւածի որ բովանդակ եգիպտական Սուլանը նուաճէին՝ իրենց այս փայփայած գաղափարն իրագործուած կ'ըլլար, կ'ենթադրուի որ այս Անգղիոյ առեւտրին են ընդհանրապէս իւր Ափրիկէի գաղթականութեանց համար՝ ինչ մեծ կենսական նշանակութիւն ունի: Արդ՝ Գաղղիացիք անդին Նոթիպոսի գաղափարով մը՝ ջանալով արեւմտքէն յարեւելք առեւտրական ուղիդ զիծ մը կազմել Սուդանի մէջ՝ 1896ին իսկ, երկու ռազմական արշաւանք պատրաստած էին եւ ծամբայ իսկ հանած, որոնց միոյն զուլն էր Մարշան հազարապետը, յամենով աւտոնք որ կարելի եղած տեղն՝ կայարաններ հաստատեն: Լին յաջողութիւն չունեցաւ, Հապէշիտան հասնելով ետ դարձաւ, իսկ Մարշան ամէն տեսակ դժուարութեանց դէմ կոտուելն ետքն ի վերջոյ հասաւ Փաշոնա քաղաքն՝ Նեղոս գետին վրայ՝ զոր եւ զրանց յաջողութեամբ: Այս որ լսեց՝ ղդողեցաւ բովանդակ Անգղիական մամուլը, մինչեւ իսկ պահանջող եղաւ որ Սիդար Էնչըրի հրաման խաւրով որ յառաջ խաղայ եւ Փաշոնան զրաւ. սակայն ինդիին այս ծամբով չլուծուեցաւ. մանաւանդ թէ Էնչըրը Մարշանէն զարեկամաբար բաժնուեցաւ լրացնելով նաեւ վերջնոյ սպառած պաշարը: Խնդիրն յամենուեցաւ այժմ՝ Անգղիական-գաղղիական մամուլ-ժողովի մը, որ Պարիս պիտի գումարուի:

Գաղղիա: Ուզոց զրգոյթիւնն վերջին աստիճանին հասեր է գլխաւորաբար Հանրին անմասսպանութենէն ետքը, որ միայն Syndicatին օգտեց: Ասոր հետեւութիւնն եղաւ՝ Բուադէֆը զօրավարին, երկու պատերազմի պաշտօնէից՝ Կաւենեակի եւ Յուրիստոնի անկումը եւն եւն: Թէեւ այս հրեական Syndicatը յաղթական կերպով ծայրը բարձրացուց, սակայն այսու հանդերձ անոր ըրած հաշիւներն շատ դժուար մէջ յօդս ցնդեցան. Պիքար որ ամառը շարժման զուլն էր՝ քանդարգել եղաւ, եւ զինուորական ատենին առջեւ պիտի հանուի: Revisionist Commissionը հաւասար ծայնի է կողմն

ևս ընդդէմ վճռեց, որով պաշտօնարանն ղեկարարին ծուղակի մը մէջ ինկաւ, որմէ փրկուելու համար կերպ կերպ փախուստներ կու տայ, յանձնելով խնդիրն վճռարեկ ատենին: Այսու հանդերձ Դրէիֆիւսեան Syndicatը չի դադարիր ոգիներն առաւել եւս յուզել, առաջադր է կողմն վերաքննութեան ժողովներ գումարել տալէն զատ՝ չի խորշիր այլեւայլ սուտ լեռն տարածելէ, այսպէս թէ մինչեւ իսկ յեղափոխութիւնն մը ծագած ըլլայ ի Պարիս ի կողմն Դրէիֆիւսի. թէ Պիքար ծանրապէս հիւանդ ըլլայ!! Թէ վճռարեկ ատենանը վճռած ըլլայ թէ revisionն անկարելի է, սակայն կարելի է առաջին տուած վճիռը բոլորովին քեկանել եւն եւն: Եւ այս ամենայն կ'ըլլայ միայն եւ միայն անգոր պաշտօնարանի մը շնորհիւ՝ որ իւր տկարութեամբն թող տուաւ որ դատաստանական խնդիր մը՝ ամբողջ Գաղղիան տակնուվրայ ընելէն ետքը՝ այսօրս քաղաքական ամենամեծ վէճն ըլլայ, որ թերեւս Գաղղիոյ մեծամեծ գոհերու եւ ղեկախտութեանց պատճառաւ ըլլայ: Սակայն Բրիտոն հասարակապետութեան զահրեց ըլլալու յոյս ունի:

Առաքիյա: Դեռ եւս Աստրիան Սեպտ. 10ին ընդունած ծանր հարուածէն չլիքափեցաւ, անոր ազդեցութիւնն դեռ չէ փարատած. յիսնամեայ Յոքելեանին հանդէսներն ու ցոյցերը խափանեցան, եւ ցուցահանդէսն ալ քանի մ'օրէն պիտի փակուի, ինչպէս կ'ըսուի Հոկտ. 18ին: Խորհրդարանը դարձեալ բացուած է, եւ այս անգամ հակառակ կուսակցութեան (Oppositionspartei) քաղաքագիտութեան փոփոխութիւնն զԹուն նեղ վիճակի մը մէջ տապալեց, որուն վրայ Զէխերը շատ կատրուած են եւ կը պահանջեն որ խորհրդարանը փակուի. վասն զի մինչ յառաջ ամենայն կերպով խափանել կը ջանային հակառակորդը՝ որ Հունգարիոյ հետ դաշնադրութիւնն (Ausgleich) Խորհրդարանին մէջ չընթերցուի, այժմ՝ կը պահանջեն որ այս մասին վերաքննեալ ամենայն ինչ միայն Խորհրդարանի մամբով լուծուի, ասով Թուն որ § 14 շնորհիւ կ'ուզէր առանց Խորհրդարանի հաւանութեան սպասելու այս դաշնադրութիւնն յառաջ քերել՝ որ անոր նոյն

իսկ Պաշտօնէի մը նրաժարումը պտղաբերեց՝ այժմ ստիպուած է այս ծամբէն ետ կենալու: Միւս կողմանէ Վիեննայի մէջ հակահրէականք՝ քայլ առ քայլ իրենց նպատակաց յաջողութեամբ կը մերժենան: Այսուհետեւ այն դպրոցաց մէջ որ աշակերտաց բազմութեան պատճառաւ քանի մը մի եւ նոյն նիւթ ունեցող համընթաց շրջաններ՝ դասեր (Parallelclassen) կային՝ այժմ աշակերտք ըստ դասաւորութեան բաժնուելով զատ զատ շրջան պիտի կազմեն քրիստոնեայ եւ հրէական, մինչդեռ ցայժմ խառն կը նստէին աշակերտք: Տեսնելու արժանի է այս հրամանին վրայ հրէական բանակին ու լրագրաց մէջ տիրած խռովութիւնն եւ ասոնց քարձած ծիրն եւ աղաղակը, սակայն ի գուր՝ ըողողքնին չընդունուեցաւ եւ հրամանն արդէն իսկ առ այժմ երեք թաղի մէջ կը գործադրուի:

Գերմանիա: Գերմանիոյ կայսեր յԱրեւելյ ծանապարհորդութեան ժամանակը կը մերժենայ եւ արդէն իսկ իւր աւագ ախոռապետը Կոմս Վէդէլ եւ իւր անձնական ախոռապետը Պիլցնէր եւ այլք ճիւղով է կառօք Գ. Պոլիս հասած են: Գաղղիական շահաւորները մը պատճառաւ այս առթիւ քաղաքական խնդիր մը ծագած է: Ինչպէս ծանօթ է՝ Գաղղիան յԱրեւելյ կաթողիկէ դասանանք ունեցողները պաշտպանելու իրաւունքն ունի շատոնց ի վեր՝ Տաճկաստանի հետ կոած ստանձինն դաշամբք: Արդ՝ գաղղիացի եպիսկոպոս մը՝ Կարդ. Langemieux ա՛նուն վախճալով որ Գերմանիոյ կայեր յԱրեւելյ ծանապարհորդելով Գաղղիացոց այս իրաւունքը ընդաքարուի՝ դիմեց Հռովմայ Ս. Բահանայապետին մասնաւոր նամակով մը՝ որ տուած պատասխանովը՝ գովեց պարզապէս անոր գաղափարը՝ ցորչալ որ միասնական էր Գաղղիացոց ունեցած իրաւանց հետ: Սակայն Գերմանիոյ կառավարութեան համար Գաղղիացոց իրաւատակացվոյ բանեցուցած այս իրաւունքը շատ համոյ չէր կրնար ըլլալ. ըստ այսմ՝ այն որ խնդիրը մէջ մի ծագեցաւ՝ յայտարարած է Գերմանիան՝ թէ քացարձակապէս պիտի թող չտայ որ Գաղղիան յԱրեւելյ որ եւ կերպով մի Գերմանացոց վրայ

իրաւաքանութիւն մ'ունենայ եւ թէ ինք պիտի պաշտպանէ նաեւ իւր կաթողիկէ հպատակներն ամէն խնդրի մէջ:

Դանիւթաբաժնի Սեպտ. 29ին՝ 81ամեայ հառակաւ վախճանեցաւ Դանիւթաբաժնի Լուիզ Թագուհին, կամ ինչպէս իւր ներուպական արքունեաց հետ բազմաթիւ խնամութեան ու ազգականութեան կապերուն պատճառաւ նաեւ կը կոչուէր՝ «Եւրոպայի զօրանչը», քանի մի շաբաթ յառաջ ծանր հիւանդանալէն վերջը, խոր սգոյ մէջ թողլով իւր իւր 6 որդիները, 42 թոռներն եւ 15 թոռնորդները: Լուիզ Թագուհին՝ Բրիտանիոյ Ը. ի քստորդին էր եւ ամուսնացած էր Նոլտայնֆիլդքաղաքի Բրիտանիոյ իշխանին հետ, առանց ամենեւին արքունական զանուն ժառանգութեան յոյս մը ունենալու, որուն վրայ անելի իրաւունք ունէր Հէսթին Փրեդերիկոս գաւառակոմսը, որ ի նպաստ իւր քրոջ եւ անոր սերնդեան՝ հրաժարեցաւ. որով 1853 զահակալութեան օրինաց իւր ամուսինն Բրիտանիոյ գահաժառանգ հրատարակուեցաւ: Որչափ մէկ կողմանէ Նոյնաբէթ Աստուծոյ ճայտրունին քաղաքական կեանքէն բոլորովին քաշուած կ'ապրէր, այնչափ անելի Լուիզ Թագուհին Դանիւթաբաժնի քաղաքականութեան վրայ իւր մեծ ազդեցութիւնը կը գործածէր, չխորշելով նաեւ քնդ Կեդին Գերմանիոյ իւր առաջին գործ իւր իշխանութեան հասնելուն՝ Ելեզվիզ դքսութիւնը «Թագաւորութեան», հետ միացընել տալու: Լուիզ սաստիկ Գերմանատեաց էր, սակայն ժողովրդենէն շատ չէր սիրուած:

Իտալիա: Այն երկիրն ուր ըսին դրած է մէկ երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր անիշխանականութիւնը, Իտալիա՝ որ կարծես թէ գերմանական լրագրի մը ըսածին համեմատ՝ «ուրիշ քան չարտադրեր, քայց ի՞նչ աւագակներ եւ անիշխանականներ», վախճանով գոգցես այս վերջնոցս արագ ամմանէն եւ ահաւոր թուէն, Նոյնաբէթ կայսրուհւոյն սպանման հարուածին տակ՝ առանձին յայտարարութեամբ մի կը փութայ հրահրելու Եւրոպայի բովանդակ կառավարութիւններն զալու միանալու եւ առանձին յանձնաժողով մը հաստատելու՝ ուր խորհուի եւ անիշխանականութեան դէմ յարմար

միջոցներ որոշուին: Յայտարարութիւնն չի յիշատակեր թէ ո՞ր պիտի ըլլան այս գումարումներն, սակայն հաւանական է որ եթէ ասոնք տեղի ունենան՝ անշուշտ Հռովմ պիտի ըլլան:

Հոլանդա: Հոլանդա այժմ ուրախութեանց մէջ կը ծիպայ: Օգոստ. 31էն ի վեր կ'իշխէ իւր վրայ 18ամեայ Թագուհի մը: Գուլիէլմոս Գ. իւր երեք որդւոց մէջը տեսնելու դժբախտութիւնն ունենալէն ետքը՝ ամուսնացաւ երկրորդ անգամ՝ Վալդէկի եւ Պիրմինտի Էմմա իշխանուհւոյն հետ 62ամեայ հասակի մը մէջ՝ որմէ ունեցաւ զՎիլհելմինա՝ այժմեան Թագուհին: 1890 Նոյ. 30 մեռնելով Գուլիէլմոս Հոլանդական օրինաց համեմատ Էմմա Թագուհի-այրին ստանձնեց կառավարութիւնը մինչեւ որ իւր դուստրն չափահաս հրատարակուէր: Արդ Օգոստ. 31ին՝ Վիլհելմինա 18րդ տարին բոլորելով չափահաս հրատարակուեցաւ եւ ձեռքն առաւ կառավարութեան սանձերը:

Ճենաւառան: Ճենաստան ընդհակառակ խոռովութեանց մէջ կը ծիպայ: Բաց ի այլեւայլ գաւառաց ապստամբութենէն պալատան մէջ խոռվութիւն ծագեցաւ վերջերս՝ եւ երիտասարդ կայսրն Քուանզ-Հիւ մասնաւոր աղաչանաց թղթով մը խնդրեց այրի-կայսրուհին որ վարչութիւնն ստանձնէ!! Այս ամէն քանի հիմա ալ է երկու ոտիկ պետութեանց շահուց շմարանիլը: Անգղիական ազդեցութիւնը՝ որ շահած էր եւ գկայսրն՝ կը շանար այլեւայլ նորոգիչ օրէնքներով երկիրը քարեկարգել եւ Ճենաստանն նոր ծապոն մը շինել. իսկ Ռուսաստանն որ Ճենաստանի վրայ ուրիշ շահեր ունի՝ կը շանայ անգղիական ազդեցութիւնը բեկանելու եւ արդէն իսկ շահած է այրի-կայսրուհին որ եռանդեամբ բոլոր կայսրեր կամ քարեկարգութեան կողմնակիցներն ապստամբութեան պատրուակաւ կը սպաննէ, կը քանտարկէ կամ կ'արտը: Այսօր իսկ հեռագիր հասեր է թէ գկայսրն թունաւորեր են պալատան մէջ!!

Ռուսաստան: Ռուսաց երիտասարդ Նիկողայոս կայսրը՝ իւր Մուրաւիէվ նախարարապետին ձեռքով՝ բովանդակ Եւրոպայի՝ զինաթափ ըլլալու հրաւեր մը որկեց, որ այսպէսով Եւրոպայի հասա-

րակաց խաղաղութիւնն հաստատուելն զատ խեղճ ժողովուրդներն այնչափ տրոց բռնան տակէն ազատին: Մեծ ուրախութեամբ ընդունուեցաւ այս մարդասիրական առաջարկը, եւ շատ տեղեր արծազանգ ալ զտաւ, իւրաքանչիւր Պետութիւն առանձին կերպով իւր հաւանութիւնն յայտնեց, ինչպէս եւ ի մէջ այլոց Հոովմայ Ս. Բանաստեղծութիւնը որ այնչափ տարիներէ ի վեր ընկերական խնդիրն (Social-frage) իրեն ուսումը բրած է՝ առանձին շնորհատրութեան նամակ մը գրած է առ Ռուսաց վեհ. Ինքնակալը: Սակայն որոշալ ալ խնդրոյն տեսականին վրայ ամեն Պետութիւն միաբանած են՝ զործնականն է որ վախ կը պատճառէ եւ կ'երեւայ թէ ի վերջոյ բոլորովին ապարդիւն պիտի ըլլայ այս առաջարկը՝ թէ եւ ամէն պետութիւնն պատգամաւոր մը կը դրկէ: Գերմանիան հրատարակած է թէ անկարելի է զինավթափ ըլլալ ու զօրքը յետս առաքել: Գաղղիան կը կարծէ թէ ցորչափ էլզաս-Լորէնը չէ ետ ընդունած՝ ամէն խնդիր երկրորդական կը մնայ, նոյնպէս Անգղիայ, եւն: Իսկ

Սպանիա՝ արդէն իսկ մինչեւ ամսոյս 20ը բոլորովին քաջուած կ'ըլլայ Պորտորիկոյէն եւ մէկուկէս ամսէն ալ Կուբայէն: Հազիւ վերջերս խաղաղութեան յանձնաժողովին 5 անդամները որոշուեցան, որոնք արդէն հիմայ Պարիս կը գտնուին եւ Լէոն Կաստիլիոյն՝ սպանիական դեսպանին միջնորդութեամբ՝ Գաղղիոյ Փօր զահերիցուն ներկայացան: Թէ Սպանիացիք յաջողին պիտի իրենց գաղթականութեանց աւերակներուն մէջէն գտնէ՝ Փիլիպպեան կղզիներն փրկելու՝ այն ապագան պիտի ցուցնէ, վասն զի Ամերիկացիք՝ անուշ գտան առանց մեծ դժուարութեան ստացուած պատարը, հետեւաբար ալ հիմայ Փիլիպպեան կղզիներն ալ պահանջելու սկսած են, որուն դէմ՝ կը բողոքէ յաղթուած ախոյեանը:

ՔՈՎԱԼՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

† Նոյնաբեթ Կայսրուհի Աւստրիոյ (պատկերազարդ). 290:

Լեզոնիստիկա — Սրբի լեզուագիտութիւնը.

294: — Նուրկիոյ Հայոց գաւառաբարբառը. 298:

— Հայերէն բարբառախօսութիւն. 306:

Գրական — Մ. Խորենացի ըստ Պրոք. Ն. Մարի.

313: — Հազարապետ. 316:

Կենսաբանական — Մանսեօի Ոսկան Բժշկի Գրիգորեան. 320:

Թշուաշտիկութիւն — Հայ արուեստը Վիննայի Յուդայանդիսին մէջ: Աւստրիոյ Փրանկ. Յովսէփ Կայսր եւ Միխայիլեան տպարանը. 321:

ՄԱՏԵՆԱՌՈՍՏԱՆԿԱՆ — Նոր բառերը հայերէն գրաբարէ աշխարհաբար լեզուի ուսման թարգմանութեամբ. 6. Տէր Արքայամբան. 323:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ — Հիտտիտներն ու Հայերը ի Պրոք.

Պ. Նիւսնէ. 327: — Նոյնաբեթուպոլսոյ Հայոց հեղինակութիւնը Դրանսիականիոյ ազգայնոց վրայ. 329:

ՆՈՐ ԿՐԻՏԻԿԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԿՐԻՏԻԿԱԿՈՒԹԻՒՆ. 339:

Ազգայնոց ԹԵՐԹԵՐԻ ԺԱՂՆԵՓՈՒՆՔ — 1. "Նոյնաբարեան օգնութիւն": — 2. Նուիրատութիւն: — 3. Պարիսի հայ շրջանաւարտները: — 4. Մուրճը՝ Հանդէս Ամսօրեային, Հանդէս Ամսօրեան՝ Մուրճին: — 5. "Արեւելք" լրագրին վերստին հրատարակուիլը: — 6. "Աշխարհ": — Նոր թերթ մը: — 7. "Մասիս" մէկ քանասիրականին առթիւ: — 8. Զանի մը խօսք է Զանասիրի կտակի մասին: — 9. Դ. Կ. Թուրքան: — 10. Նոր լրագրի մը: — 11. Անդրեաս Արծրունի: — Օգտակար գիտելիքներ. 345:

ՔՈՎԱԼՆԴԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ 349:

ՀՐԱՏԱՐԱՆԻՉ ԵՒ ՊԱՏԱՆԻՆԱՅՈՒ ԽՄԱՐԱԳԻՐ

Հ. ԱՄՔԱՆԵԼ Կ. ՊԱՐԱՆՉ

ՎԻԵՆՆԱ, ՄԻԻԲԱՐԵԱՆ 89ԱՐԱՆ